LÄÄNE-NIGULA VALD

LÄÄNE-NIGULA VALLA ARENGUKAVA 2024-2032

SISUKORD

Sissejuhatus 3
1. Lääne-Nigula valla üldandmed 4
2. Lääne-Nigula valla SWOT analüüs, visioon, missioon ja arengueesmärgid 6
3. Valla ruumilise arengu, keskuste teenuste ja taristu arendamise põhisuunad 8
4. Valla arengu strateegilised eesmärgid, väljakutsed, tegevussuunad ja mõõdikud..... 15
E 1. Lääne-Nigula vald on atraktiivne elu- ja töökeskkond, luues eeldusi elanike arvu suurenemiseks. 15
E 2. Ettevõtjasõbralik, kõrge tööhõive ja tasuvate töökohtadega omavalitsus 19
E 4. Avatud, innovaatiline ja kogukonda kaasav juhtimine..... 23
5. Arengukava elluviimisega seotud riskid 24
6. Arengukava seire ja muutmine 26
7. Investeeringute kava 27
8. Lisad 28
Lisa 1: Valla rahvastiku ja koolikohtade vajaduse prognoos 28
Lisa 2: Tegevussuundade raames arendatavad taristuobjektid 28
Lisa 3: Tegevussuundade raames arendatavad või planeeritavad mitteehituslikud tegevused..... 28

Sissejuhatus

Valla juhtimisel on strateegiliste dokumentidena aluseks valla üldplaneering ja arengukava. Finantsplaneerimisel lähtutakse eelarvestrateegiast, mis koostatakse neljaks eelseisvaks eelarveaastaks. Valla arengukava toetavad valdkondlikud arengukavad (nt ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni arendamise kava, jäätmekava, soojusmajanduse arengukavad, teehoiukava).

Arengukavaga määratakse Lääne-Nigula valla positsioon ja tulevikusuunad pikemaajalises perspektiivis. Arengukava keskmes on valla elanike vajadustest lähtuv arendustegevus, et pakkuda elanikele olemasolevate ressursside piires parimaid lahendusi elamiseks, töötamiseks ja vaba aja veetmiseks. Arengukava aluseks on Lääne-Nigula valla arengukava 2023 - 2030. 2026. aastal lisati arengukavasse püsiasustusega väikesaare Osmussaare arengut puudutavad osad.

Arengukava lisa koostamisel kasutati SA Läänemaa tellitud ja AS Civitta Eesti poolt 2023a koostatud analüüsi „Läänemaa rahvastiku ja koolivõrgu analüüs ning rahvastiku ja hariduse teenusevajaduse prognoos“.

Arengukava avalikustati kehtestatud korras ja saadi kõigi osavallakogude seisukohad ja ettepanekud.

Lääne-Nigula valla arengukavas püstitatud eesmärkide täitmise saavutamine eeldab tõhusat koostööd valla kõigi institutsioonide ja elanikega, samuti naaberomavalitsuste ja strateegiliste partneritega, kes on huvitatud Lääne-Nigula valla heast käekäigust.

Arengukavaga paralleelselt koostatakse Lääne-Nigula valla eelarvestrateegia.

1. Lääne-Nigula valla üldandmed

Lääne-Nigula valla pindala on 1448,8 km^2 (144 877 ha), mis teeb sellest Eesti pindalalt 3. omavalitsusüksuse, pindala poolest on suuremad Saaremaa vald ja Alutaguse vald. Valla naabriteks on Haapsalu linn, Lääne-Harju vald, Märjamaa vald ning Lääneranna vald. Valla keskus asub Taeblas, mis jääb Tallinna kesklinnast 87 ning maakonnakeskusest Haapsalust 13 kilomeetri kaugusele. Vallas asub püsiasustusega väikesaar - Osmussaar. Vald koosneb kaheksast osavallast – Taebla, Palivere, Risti, Kullamaa, Martna, Oru, Noarootsi ja Nõva (vt joonis 2). Igas osavallas on oma keskused, mis aitavad kaasa valla tasakaalustatud arengule ja samas on väärikas väljakutse mõjusa ja tõhusa kohaliku omavalitsuse üksuse üles ehitamisel.

Valla asustusstruktuur on mitmekesine, iseloomustavaks märksõnaks on hajaasustus. Tihedam asustus on koondunud suuremate transpordikoridoride (Ääsmäe-Haapsalu maantee, Harju-Risti-Riguldi-Võntküla, Risti-Virtsu, Haapsalu-Keila) äärde. Vallas asuvad suured soomassiivid (Läänemaa Suursoo, Leidissoo, Marimetsa raba jt), kus asustus sisuliselt puudub.

Asulateks on 3 alevikku: Taebla (846 elanikku seisuga 01.07.2023), Palivere (674), Risti (527)) ja 115 küla. Külad on suuruse poolest väga mitmekesised - alates mitmesaja elanikuga Linnamäe (378), Kullamaa (246), Nigula (185), Koluvere (137) ja Pürksi (167) küladest ja lõpetades alla kümne elanikuga väikeküladega nt Soo-otsa ja Lemmikküla (1), Enivere (3) ja Tuka (5)..

01.07.2023. a seisuga elas vallas rahvastikuregistru andmetel kokku 7253 inimest, neist mehi 3733 ja naisi 3520. Elanike jaotumist osavaldade kaupa iseloomustab joonis 1.

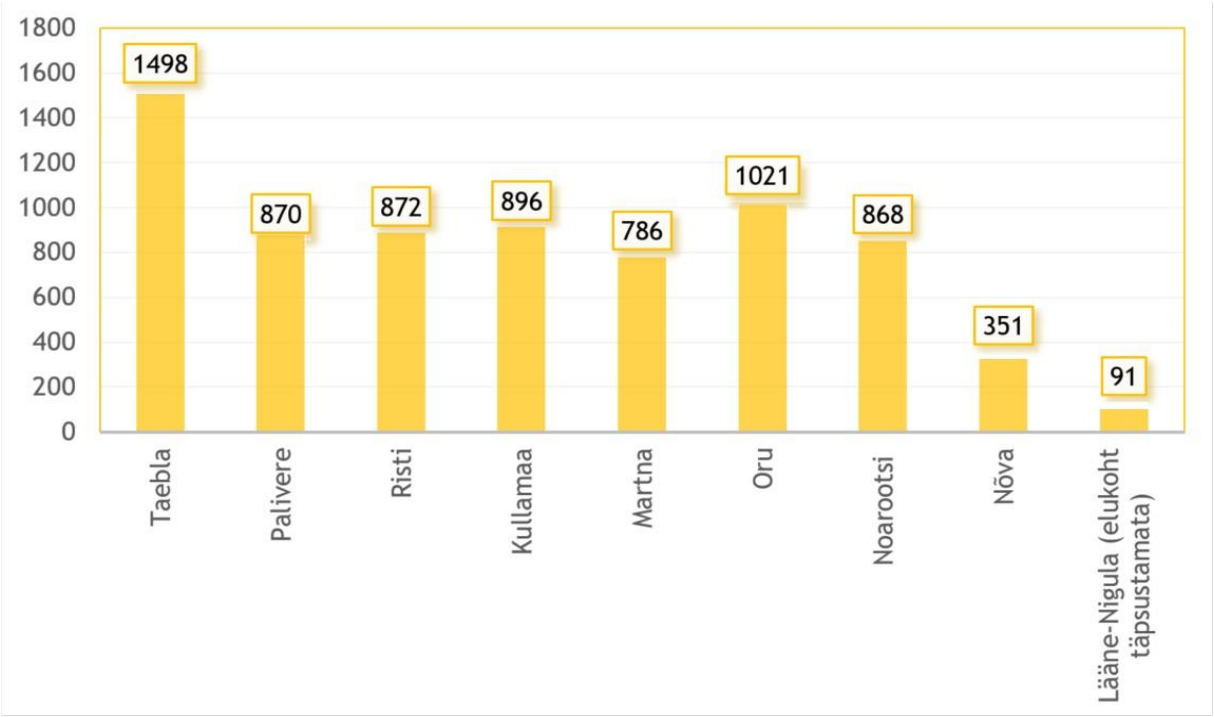

Joonis 1. Elanike arv osavaldade kaupa seisuga 01.07.2023. a

Täpsemat AS Civitta Eesti koostatud analüüsi rahvastiku kohta vaata arengukava lisast.

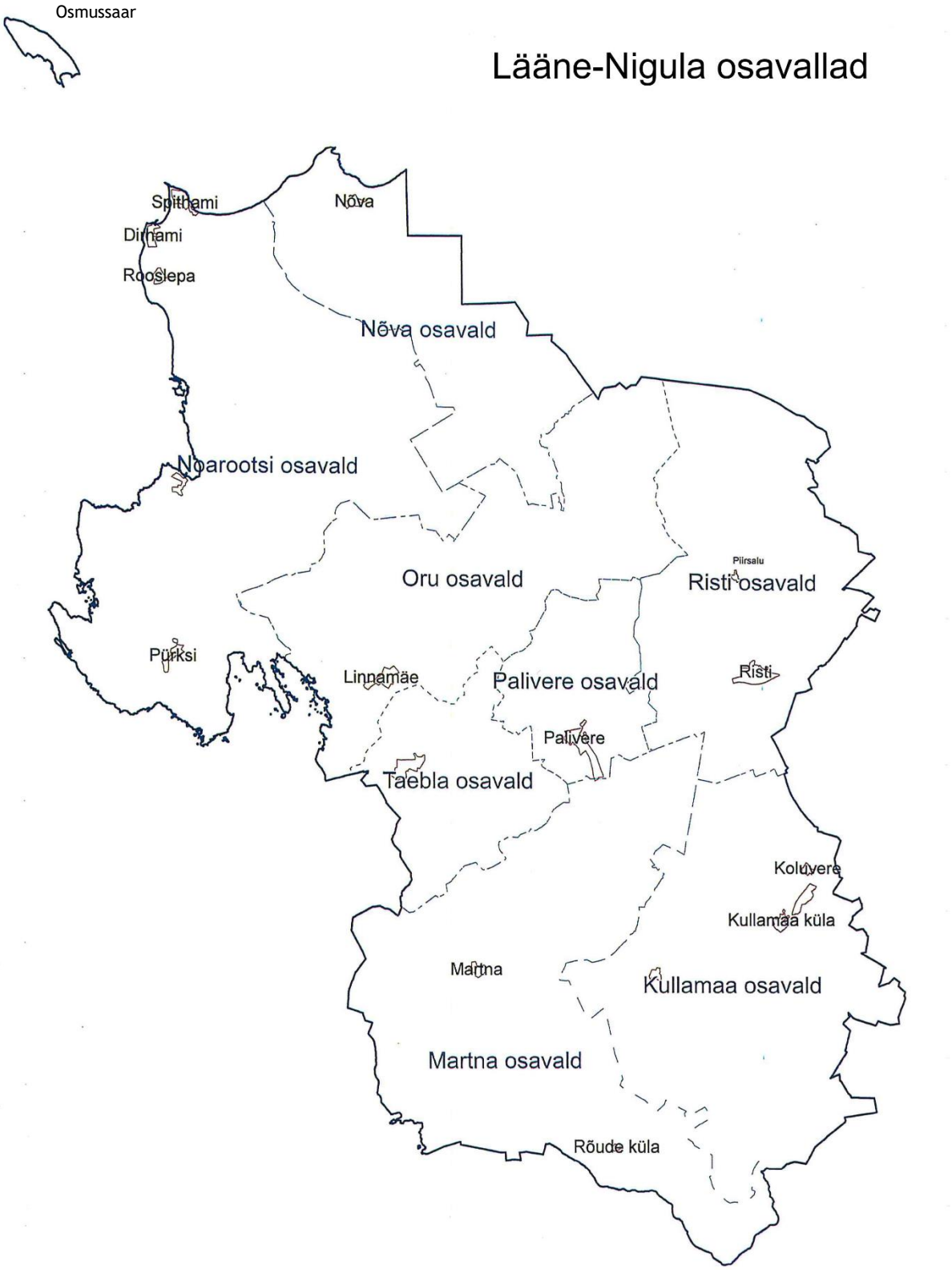

Joonis 2. Lääne-Nigula valla osavallad.

2. Lääne-Nigula valla SWOT analüüs, visioon, missioon ja arengueesmärgid

Valla arengu tagavad valla tugevuste ja võimaluste ärakasutamine ja suurendamine ning nõrkuste vähendamine koos ohtude vältimisega.

Tabel 1. Lääne-Nigula valla SWOT analüüs

TUGEVAD KÜLJED	NÕRGAD KÜLJED
• Tugeva identiteediga kogukonnad; • Logistiliselt hea paiknemine, Haapsalu-Tallinna ja Risti-Virtsu maanteed, hea ühendus nii maakonnakeskuse, Tallinna ja Harjumaa kui muu piirkonnaga; • Mitmekesine elukeskkond, nii linliku keskkonda kui puutumatut loodust; • Ajalooliselt väljakujunenud ettevõtlus (tööstus) koridor Taebla-Palivere-Risti; • Tugeva puhke- ja turismipotentsiaaliga Noarootsi, Nõva ja Osmussaar; • Looduskaitsealad (maastiku- ja linnukaitse-alad) ja liigirikkus, loodusturismi areng; • Toimivad hooldekodud; • Alus- ja põhihariduse võrgustik; • Aktiivne noorsootöö, piirkondlikud noortekeskused; • Traditsioonilised kultuuri- ja spordiüritused, head võimalused sportimiseks ja huvitegevuseks; • Loodusvarad (turvas, puit, kruus); • Valla ajaleht, veebileht ning FB leht; • Tulemustele orienteeritud juhtimine; • Osalemine külaliikumises, kuulumine Leader tegevusgruppi, Läänemaa Ranna-kalandusseltsi, SA-sse Läänemaa jm. • Osmussaare arendamisel väljakujunenud koostöö Riigimetsa Majandamise Keskuse ning Keskkonnaametiga.	• Elanike arvu vähenemine ja vananemine; • Teenuste sihtgrupid väiksed ja territoriaalselt hajutatud; • Avalike hoonete suur energiakulu, alakasutatud hooned; • Vallaeelarvelised vahendid ei kata valla investeeringuvajadusi; • Piirkonniti elanike vähene aktiivsus kogukonnatöös ja eestvedajate järelkasv; • Korteriühistute vähene võimekus; • Keeruline on leida erialaspetsialiste, olemasolevate keskmise ea tõus ja siirdumine pensionile; • Internetiühenduse kvaliteet ja kiire interneti puudumine maapiirkonnas; • Teede olukord hajaasustuspiirkonnas; • Avalike vabaõhurajatiste kasutamise vähene koordineeritus; • Amortiseerunud ja kasutamata hooned; • Keskkonnakaitse ja majandustegevuse konflikt, mis pärsib ettevõtluse arengut. • Erinevad keskkonnakaitselised piirangud Osmussaarel, mis on takistuseks saare edasise arengu kavandamisel ja elluviimisel.
VÕIMALUSED	**OHUD**
• Elanike elulaadi mitmekesistumine, huvi kasv maale elama asuda; • Hooajalise elanikkonna motiveerimine valda alalise elukohana registreerima; • Majanduskasv soosib ettevõtluse ja tootmise arengut ja valla osalemine avaliku infrastruktuuri väljaarendamises; • Taebla-Palivere-Risti logistiliselt soodsas asukohas asuva ettevõtluskordori areng; • Reisimise kasvutrend, elamuste otsimine unikaalsest kultuurist ja loodusest, loodus- ja maaturismi populaarsuse kasv; • IKT areng, uued lahendused hariduses, avalike teenuste tagamisel ning kaugtöö tegemisel; • Koostöö nii tugiteenuste pakkumisel kui spetsialistide jagamisel;	• Mujal paremad elamise, töötamise ja palgatulu võimalused, inimesed ei tule/ei jää maapiirkonda elama; • Uue perioodi EL toetused ei ole sobivad maapiirkonna arendamiseks; • Ettevõtete suuremad kulud logistikale, keskkonnatingimused ja maksusüsteem ei toeta huvi Läänemaale investeerida; • Laste arvu vähenemine tingib vajaduse reformida koolivõrku, konfliktid kogukonnas ja kogukondade vahel; • Maksumaksjate arvu langus ja eakate arvu kasvust tulenev tugev surve sotsiaalteenustele; • Hooajaliste elanike arvu kasv (ja alaliste elanike arvu vähenemine); • Teenuste kättesaadavuse halvenemine ja sellest tingitud elanike lahkumine;

• Energiasäästualase tehnoloogia areng, energiasäästule võimaluste avardumine; • Rahvastiku vananemine ja nõudlus hooldekodude kohtadele; • Kinnisvaraarendajate ja ettevõtjate huvi investeeringuteks; • Tallinn-Haapsalu raudteeliikluse taastamine; • Noarootsi-Haapsalu ülemere püsiühendus, sadamate potentsiaali kasutamine; • Riigipidamise reformi edenemine; • Taastuvenergeetika investeeringud uutesse tootmisaladesse. • Osmussaare endiste põliselanike järeltulijate huvitatus saare arengus aktiivselt osaleda.	• Infrastruktuur (teed ja kiire internet) ei jõua järgi elanike vajadusele; • Omavalitsuslike kohustuste kasv, kuid nende täitmiseks ei eraldata vajalikke vahendeid; • Omavalitsusüksuste ülemäärane konkureerimine, ebamajanduslikud otsused tulenevalt vähesest koostööst; • Posti- ja pakiautomaaditeenuse kättesaadavuse halvenemine; • Rahvusvaheliste suhete mõju majandus- ja elukeskkonnale. • Kehtestatud keskkonnakaitselised piirangud on takistuseks Osmussaare edasisel arengul saarele elama asumisel ja majandustegevuse korraldamisel.

VALLA MISSIOON

Lääne-Nigula valla missioon on luua elanikele parim arengu- ja elukeskkond, säilitada valla erinevate piirkondade kultuuripärand ja traditsioonid, olla tõhus partner ja arengumootor ettevõtlusele ning läbi võrgustikupõhise lähenemise ja kogukondade koostöö kindlustada valla haldussuutlikkus ja tagada avalikud teenused.

VALLA VISIOON

Lääne-Nigula vald on head elu- ja töökeskkonda pakkuv ettevõtjasõbralik kohalik omavalitsus, kus on ühtehoidvad ja väärtustatud kogukonnad, rikkalik kultuuri- ja looduspärand ning paiknevad kogu Läänemaa elanikele tööhõivet pakkuvad puhke- ja tootmisalad ning ettevõtted.

VALLA TUNNUSLAUSE

Tule meile, päriselt!

Lääne-Nigula valla visiooni elluviimiseks on strateegias püstitatud neli valdkonnaülest eesmärki (E1-E4), mida toetavad valdkondlikud eesmärgid ja tegevussuunad.

1. E1. Lääne-Nigula vald on atraktiivne elu- ja töökeskkond, luues eeldusi elanike arvu suurenemiseks.
2. E2. Ettevõtjasõbalik, kõrge tööhõive ja tasuvate töökohtadega omavalitsus.
3. E3. Hästi toimivad ning vajadustele vastavad taristud.
4. E4. Avatud, innovaatiline ja kogukonda kaasav juhtimine.

3. Valla ruumilise arengu, keskuste teenuste ja taristu arendamise põhisuunad

Lääne-Nigula valla ruumilise planeeringu eesmärgid, planeerimise üldpõhimõtted ja eelistatud praktikad on kehtestatud Lääne-Nigula Vallavolikogu 18.08.2022. a otsusega nr 36 vastu võetud valla üldplaneeringus ja selle seletuskirjas.

16. septembril 2021. a otsustas Lääne-Nigula Vallavolikogu moodustada osavallad lisaks Noarootsi, Nõva, Kullamaa ja Martna piirkondadele ka Taeblas, Paliveres, Ristil ja Orul. Lääne-Nigula valda arendatakse 8 keskuse põhiselt, lähtudes seejuures keskuste arengueeldustest ning tagades kõigis keskustes vastavalt vajadustele kohaliku omavalitsuse poolt pakutavad avalikud teenused.

Võttes aluseks üldisi ühiskondlikke arengusuundi, on vallaülesed väljakutsed järgmised:
- pakiautomaadi- ja teiste postiteenuste kättesaadavus;
- üüripindade kättesaadavus, sh valla poolt üürimajade ehitamine;
- alus- ja põhihariduse võrgu edukas toimimine;
- kaasaegsetele tingimustele vastava jäätmekäitluse võimaluste tagamine;
- vallale kuuluvate hoonete energiasäästlikkus;
- kiire interneti ühenduse puudumine.

Kullamaa osavald

Kullamaa küla on piirkonna keskus. Kullamaa piirkonnas on oluliseks tegevusharuks põllu- ja metsamajandus, väiketootmine Kullamaa tööstuspargis ja taludes, loodus- ja maaturism. Kullamaa on arenev puhke- ja turismipiirkond, tugeva identiteedi ja pärandkultuuriga osavallakeskus. See on ka antud piirkonna eeliseks.

Kullamaa külas on tagatud olulisemad avalikud teenused, alusharidus, põhiharidus, gümnaasiumiharidus, kultuurikeskus, noortekeskus, raamatukogu, spordisaal (koolis ja Goldenbecki majas), perearst, hambaravi, apteek, postiteenus sh postipunkt. Lasteaia ja kooli õpilaste arv on lähima 7 aasta lõikes stabiilne. Ohtu omavalitsuse teenuste jätkusuutlikkusele arengukava perspektiivis ei ole.

Väljakutsed
- Elanike arvu järjekindel vähenemine viimastel aastatel, rahvastiku vananemine.
- Uute elamuehituseks sobivate alade planeerimine piirkonnas ning tingimuste loomine uute elanike piirkonda elama asumiseks: Kullamaa, Üdruma, Koluvere, Liivi.
- Kullamaa Keskkooli gümnaasiumiosa arendamine pikemas perspektiivis, tegemist on ainsa munitsipaalgümnaasiumiga Lääne-Nigula vallas.
- Kullamaa keskkooli juurde huvitegevuse osa loomine muusika, kunsti ja üldkultuuri valdkondades.
- Uue energiatõhusa võimla ehitamine, spordi- ja mänguväljakute rekonstrueerimine ning õpilaskorterite kaasajastamine.
- Teede seisukord hajaasustusalal.
- Tugeva kultuurielu potentsiaali ärakasutamine.
- Turistidele Kullamaa osavalla infopunkti loomine.
- Prügimaja ehitus Kullamaale.
- EELK Kullamaa kiriku katuse renoveerimine.

Kullamaal ja väiksemates keskustes (Üdruma, Kullametsa, Koluvere, Liivi) tegutsevad seltsid ja seltsimajad, Liivil on raamatukogu.

Martna osavald

Martna küla on piirkonna keskus. Martna piirkonnas on oluliseks tegevusharuks põllumajandus. Martna eeliseks on rahulik elukeskkond hajaasustuses.

Martna külas on tagatud olulisemad avalikud teenused, alusharidus, põhiharidus, noortekeskus, raamatukogu, spordisaal, postiteenus sh postipunkt, perearst. Lasteaia ja kooli õpilaste arv on viimastel aastatel stabiliseerunud, ohtu omavalitsuse teenuste jätkusuutlikkusele lähiaastatel ei ole.

Väljakutsed

- Viimastel aastatel stabiliseerunud elanike arvu hoidmine.
- Keskus ei ole tulenevalt transpordiühendustest kantide tõmbekeskuseks (nt Rõude, Oonga jm).
- Laste arvu ja hajutatuse tõttu on keeruline tagada kättesaadavat noortekeskuse teenust ja mitmekesist huviharidust.
- Tühjad või osaliselt kasutusel olevad kortermajad, kortermajade halb tehniline seisukord ning tegutsevate korteriühistute vähene võimekus.
- Teede seisukord hajaasustusalal.
- Avalike hoonete ebaefektiivne pinnakasutus ning suur energiatarve (kool, lasteaed, vallamaja, Rõude külamaja) ning investeeringuvajadus.
- Rõude kanalisatsioonisüsteemide kaasajastamine.
- Martna ja Kirna piirkonnas ühistransport puudub või on väga harv.

Valla lõunaosa tugikeskuseks on Rõude, kus asub külamaja, milles tegutseb külaselts, raamatukogu, postmarkide edasimüügikoht ja muuseum. Noorte huvitegevuse osaline laiendamine Rõudesse annaks väljundi külas ja selle lähiümbruses elavatele lastele.

Noarootsi osavald

Noarootsi piirkonna keskuseks on **Pürksi küla**. Noarootsi on oluline puhke- ja turismipiirkond ning tugeva identiteedi ja rannarootsi pärandkultuuriga kihelkond ning see on ka antud piirkonna eeliseks. Samuti on eeliseks Noarootsi riigigümnaasiumi asumine Pürksis. Alates 2026. aastast kuulub Osmussaar püsiasustusega väikesaarte nimekirja.

Pürksi külas on tagatud olulisemad avalikud teenused, alusharidus, põhiharidus, õpilaskodu, riigigümnaasium, kultuurikeskus, noortekeskus, raamatukogu, spordi- ja jõusaal, postiteenus sh pakiautomaat, perearst. Lasteaia ja kooli õpilaste arv on lähima 8 aasta lõikes stabiilne. Ohtu omavalitsuse teenuste jätkusuutlikkusele arengukava perspektiivis ei ole.

Väljakutsed

- Uute elamuehituseks sobivate alade planeerimine piirkonnas ning tingimuste loomine uute elanike piirkonda elama asumiseks.
- Üldplaneeringus tasakaalu leidmine piiravate keskkonnatingimuste ja elamu- ning ettevõtluse (puhke- ja turismimajanduse) arendamise vahel.
- Võimaluste leidmine turismi- ja puhkemajanduse arendamiseks, rannarootsi pärandkultuuri väärtustamine.
- Riigigümnaasiumi säilitamine ja arendamine, Noarootsi Kooli õpilaskodu edasiarendamine riiklikult rahastatavate õpilaskodu kohtade pakkujana.

- Noarootsi-Haapsalu sild, Hara lahe ja Haapsalu Tagalahe vaheline ühenduskanal. Avalike juurdepääsude tagamine kallasrajale ja nende tähistamine.
- Osmussaare turismivõimaluste ärakasutamine ja püsiasustuse suurendamine.
- Hooajaline elanikkond.
- Teede olukord hajaasustusalal.
- Hara, Osmussaare ja Österby sadamate arendamine, ligipääsu tagamine merele.
- Kogukonnaköögi loomine.
- Osmussaarel elamis- ja majandustegevuste võimaluste laiendamine kehtivate piirangute tingimustes.

Elektrivarustuse tagamine Bieni detailplaneeringu alal koostöös Kaitseinvesteeringute Keskusega.
Sutlepas on vabaajakeskus koos sauna, raamatukogu, kogukonnakeskuse ja jõusaaliga. Tulenevalt asukohast on Sutlepa kandil ja veidi vähem ka Riguldi kandil tõmme ka Linnamäe (Oru piirkonna) suunas, eeskätt puudutab see koolieelse lasteasutuse ning põhikooliteenust.

Osmussaar kanti 2025. a alguses püsiasustusega väikesaarte nimistusse. Saar on valdavalt looduskaitse all, looduslik seisund on hästi säilinud. Saare pidev püsiasustus on väike. Ajalooline asustus on kadunud, saarel elamise ja elukohtade rajamise võimalused on piiratud. Püsiasustuse laiendamist takistavad looduskaitselised piirangud, ligipääsu keerukus ning teenuste vähesus.
Põhiliseks majandustegevuseks saarel on turism ning loomakasvatus. Elektrivarustus ja side on tagatud, ligipääs saarele sõltub ilmast ja meretranspordist.
Saare elulaadi ja kultuuripärandi hoidmine on oluline nii ajaloolise rannarootsi pärandi kui ka militaarajaloo seisukohalt. Olulisel kohal on koostöö riigiasutustega, et ühiselt hoida ja väärtustada saare maastikulist ja kultuurilist mälu.

Nõva osavald

Nõva küla on Nõva piirkonna keskuseks. Nõva on oluline puhke- ja turismipiirkond, kuid aastaringsete elanike arvu kasvu ei ole see siiani kaasa toonud. Piirkonna eeliseks on potentsiaal puhke- ja loodusturismi sihtkohana.

Nõva külas on olulisemad avalikud teenused, alusharidus, raamatukogu, spordisaal, perearsti vastuvõtt, postiteenus sh pakiautomaat. Lasteaia ja kooliõpilaste arv on lähimate aastate lõikes langev sest sündide arv on väike.

Väljakutsed
- Väike elanike arv ja hajaasustus, mistõttu on keerukas erinevate avalike teenuste tagamine.
- Töökohtade vähesus piirkonnas ning teiste töörände sihtkohtade kaugus.
- Väike laste arv ning rahvastikuprognoos seavad tõsise küsimärgi Nõva Kooli pikaajalisele jätkusuutlikkusele. Kooli arendamine kogukonnakoolina.
- Uute elamuehituseks sobivate alade planeerimine piirkonnas ning tingimuste loomine uute elanike piirkonda elama asumiseks (Mõisapõllu arendusala).
- Üldplaneeringus tasakaalu leidmine piiravate keskkonnatingimuste ja elamu- ning ettevõtluse (eelkõige puhke- ja turismi-) majanduse arendamise vahel.
- Võimaluste leidmine turismi- ja puhkemajanduse arendamiseks.
- Hooajaline elanikkond.
- Teede seisukord hajaasustusalal.
- Nõva sadama piirkonna arendamine.

Nõva osavallas asuv Variku kant on haridusrände osas seotud Oru kandiga ning teatud teenuste osas ka Risti kandiga. Varikul asub seltsimaja.

Oru osavald

Piirkonna keskuseks on **Linnamäe küla**. Linnamäe piirkond on tüüpiline linnalähipiirkond, kus oluliseks töörände sihtkohaks on Haapsalu keskuslinn ning kuhu teenuste ja taristute hea ligipääsetavuse tõttu on ka arvestav surve elama asumiseks. Piirkonna eeliseks on soodne asukoht maakonnakeskuse lähedal teede ristumispunktis (Haapsalu-Keila, Harju-Risti-Riguldi-Võntküla), tugev kool ning kogukond.

Linnamäe külas on tagatud olulisemad avalikud teenused, alusharidus, põhiharidus, noortekeskus, raamatukogu, spordisaal, postiteenus sh postipunkt, perearst. Linnamäel tegutseb Oru kultuurisaal. Lasteaia ja kooli õpilaste arvu kasvule on piiravaks tingimuseks olnud hoonete ruumipuudus.

Väljakutsed:

- Uute elamuehituseks sobivate alade planeerimine piirkonnas (nt Räägupõllu), tingimuste loomine uute elanike piirkonda elama asumiseks, heas korras korterite vähesus, korterelamute renoveerimine ühistute poolt.
- Ettevõtluse arendamine Linnamäe tootmisalal.
- Lasteaiakohtade puudus ning lasteaia- ja koolimaja ruumipuudus. Spordiväljaku väljaehitamine.
- Niibi-Salajõe-Vedra-Ingküla joogiveega seotud probleemid.
- Teede seisukord hajaasustusalal.
- Oru on piirkond, kuhu kavandatakse Lääne-Nigula valla hooldekodude laienemist.
- Piirkonna avalike hoonete investeeringuvajadus.
- Räägu-Rannaküla kergliiklustee lõpetamine.
- Liiklusohutuse parendamine Oru kooli, kultuurisaali ja Linnamäe lasteaia ümbruses, sealhulgas parkimise korraldamine ja parklate rajamine.

Oru kant (Linnamäe) on tulenevalt oma asukohast haridusrände sihtpunktiks Noarootsi piirkonnast Sutlepa (vähem Riguldi) ja selle ümbruse lastele ja Nõva Variku küla ja selle ümbruse lastele.

Palivere osavald

Palivere alevik on piirkonna keskuseks. Palivere on ajalooline tööstuslik keskus ning töörände sihtpunkt, samal ajal aga ka looduslikult kena puhke- ja spordipiirkond (Kuliste aas, Pikajalamägi). Piirkonna eeliseks on asukoht Tallinn-Haapsalu maantee ääres, ajaloolised tootmisalad ja ilus looduskeskkond.

Palivere alevikus on tagatud olulisemad avalikud teenused, alusharidus, põhiharidus, noortekeskus, raamatukogu, spordisaal, postiteenus sh pakiautomaat. Lasteaia ja kooli õpilaste arv on lähima 8 aasta lõikes stabiilne, ohtu teenuste jätkusuutlikkusele ei ole, õpilaste arv ületab kriitilise piiri.

Väljakutsed:

- Uute elamuehituseks sobivate alade planeerimine piirkonnas, heas korras korterite ja üüripindade vähesus.
- Palivere ja Allikmaa ettevõtlusalade arendamine (osa Taebla-Palivere-Risti ettevõtluskoridorist), sh elektrivõimsuse tagamine.
- Kuliste piirkonnas puuduv ühisveevärk ja kanalisatsioon.
- Palivere aleviku elukeskkonna terviklahenduse puudumine.
- Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse ja teiste Palivere spordirajatiste arendamine.
- Turba-Rohuküla raudtee väljaehitamine.
- Teede seisukord hajaasustusalal.
- Avalike hoonete ebaefektiivne pinnakasutus ning suur energiatarve (kool, spordihoone, noortekeskus) ning hoonete investeeringuvajadus.
- Palivere alevikku tankla rajamine.

Risti osavald

Risti alevik on piirkonna keskuseks. Risti kujutab endast „lahkmejoont“ Harjumaa töörände ja Läänemaa töörände vahel, kohapealsete töökohtade arv on väike. Osavalla asukoht tingib olulise surve uute elamukruntide leidmiseks piirkonnas (eeskätt Ristil). Piirsalu ja Kuijõe piirkondades tegeletakse peamiselt põllumajandusega. Piirkonna eeliseks on asukoht Tallinn-Haapsalu maantee ning Risti-Virtsu maantee ääres.

Risti alevikus on tagatud olulisemad avalikud teenused, alusharidus, põhiharidus, noortekeskus, raamatukogu, multifunktsionaalne kultuurisaal, spordisaal, postiteenus sh pakiautomaat, sularahaautomaat. Alevikus asub kaasajale vastav meditsiinikeskus – apteek, hambaarst, perearst, füsioterapeut jne. Lasteaia ja kooli õpilaste arv on lähimate aastate lõikes stabiilne, ohtu teenuste jätkusuutlikkusele ei ole, õpilaste arv ületab kriitilise piiri.

Väljakutsed:

- Uue Risti lasteaia ehitamine
- Uute elamuehituseks sobivate alade planeerimine piirkonnas ning tingimuste loomine uute elanike piirkonda elama asumiseks.
- Turba-Rohuküla raudtee väljaehitamine.
- Väike töökohtade arv piirkonnas, Risti tööstusala arendamine (osa Taebla-Palivere-Risti ettevõtluskoridorist).
- Avalike hoonete suur energiatarve (kool, lasteaed, hooldekodu, Sireli sotsiaalmaja) ning hoonete investeeringuvajadus.
- Risti kunstmuruga jalgpalliväljaku võimaluste ärakasutamine.
- Risti miljööväärtuslik raudteejaama kompleks (tööstuspärandi objekt).
- Teede seisukord hajaasustusalal.
- Risti on piirkond, kuhu kavandatakse Lääne-Nigula valla hooldekodude laiendamist.
- Piirsalu rahvamaja arendamine metsa- ja loodusõppekeskuseks ja laagrite korraldamise kohaks.
- Kergliiklusteede rajamine Risti alevikku neljas suunas (Tallinna mnt, Haapsalu mnt, Paldiski mnt, Lihula mnt ja Koidu tänav).
- Risti pargi kultuuri- ja spordikompleksi terviklik väljaarendamine.
- Risti piirkonna kultuuri- ja spordielu elavdamine.

Taebla osavald

Taebla alevik on piirkonna keskuseks, mis on ka ajaloolise Lääne-Nigula kihelkonna keskuseks. Taebla piirkond on tüüpiline linnalähipiirkond, mille elanikkonna oluliseks töörände sihtkohaks on Haapsalu linn. Samas on ka siin suuremaid tootmisettevõtetest tööandjaid nii alevikus kui selle lähistel - Kirimäe, Kadarpiku ja Pälli külades. Piirkonna eeliseks on asukoht Tallinn-Haapsalu maantee ääres, ajaloolised tootmisalad ning maakonnakeskuse lähedus.

Alevikus on tagatud olulisemad teenused nagu alusharidus, põhiharidus, noortekeskus, raamatukogu, spordisaal, postiteenus sh pakiautomaat, hambaravi, perearst ja sularahaautomaat. Lasteaialaste ja kooli õpilaste arv on stabiilne, ohtu nende teenuste jätkusuutlikkusele ei ole sest õpilaste arv ületab kriitilise piiri.

2024 aastal alustatud Vana-Taebla ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni rajamine parandab märkimisväärselt tingimusi, et suureneks noorte perede huvitatus elama asumiseks sellesse piirkonda.

Väljakutsed:

- Taebla, Kirimäe, Pälli ja Kadarpiku ettevõtlusalade arendamine (osa Taebla-Palivere-Risti ettevõtluskoridorist).
- Taebla Kooli spordiväljaku ehitus ning ajaloolise koolimaja tulevik.
- Turba-Rohuküla raudtee väljaehitamine.
- Uute elamuehituseks sobivate alade planeerimine piirkonnas ning tingimuste loomine uute elanike piirkonda elama asumiseks; korterite vähesus, korterelamute renoveerimine ühistute poolt.

- Avalike hoonete ebaefektiivne pinnakasutus või suur energiatarve (vallamaja, kultuuri-spordikeskus) ning hoonete investeeringuvajadus.
- Osaliselt amortiseerunud tänavavalgustus.
- Teede olukord hajaasustusalal.
- Lääne-Nigula kiriku ja pastoraadikompleksi võimaluste ärakasutamine.
- Vana-Taeblas puuduv ühisveevärk ja kanalisatsioon.

Võntkülas asub külaseltsi omandis asuv külamaja.

4. Valla arengu strateegilised eesmärgid, väljakutsed, tegevussuunad ja mõõdikud

E 1. Lääne-Nigula vald on atraktiivne elu- ja töökeskkond, luues eeldusi elanike arvu suurenemiseks.

Soovitud seisund:

Arengukavas kirjeldatud tegevustega saavutatakse elanike arvu stabiliseerumine ning positiivse stsenaariumi korral elanike arvu kasv. Lääne-Nigula vald pakub kättesaadavaid ja kvaliteetseid avalikke teenuseid ja rakendab kõiki meetmeid olemasolevate elanike heaolu tagamiseks ning uute elanike Lääne-Nigula valda asumiseks. Valla elanike arv stabiliseerub ja hakkab kasvama.

E 1.1. Väljarände vähendamine ning Lääne-Nigula valda elama asumise propageerimine ja toetamine. Vastavad eesmärgid on sätestatud valla arengukavas ja üldplaneeringus.

	Tegevussuunad[1]	Rahastamine[2]
1.1.1	Turundus- ja kommunikatsiooniplaani väljatöötamine 2024.	VALD, PROJEKTID
1.1.2	Maale elama asumist soodustavate meetmete rakendamine.	VALD, PROJEKTID, ERA
1.1.3	Lääne-Nigula valla üldplaneeringus Nõva piirkonna üldplaneeringu koostamine ja kehtestamine.	VALD
1.1.4	Koostöös maaomanikega võimaluste otsimine planeeringute koostamiseks ja/või elamuehituseks vajalike taristute väljaehitamiseks, info koondamine ja avaldamine, maatükkide turundamine.	VALD, PROJEKTID, ERA
1.1.5	Võimaluste loomine Osmussaare püsiasustuse suurenemiseks.	VALD, PROJEKTID, ERA, RIIK

E 1.2. Lääne-Nigula vallas on kättesaadav, kvaliteetne laste ja noorte arengut toetav, kaasaegse õppekorralduse ja -keskkonnaga ning mitmekesiste võimalustega haridusasutuste võrk.

	Tegevussuunad	Rahastamine
1.2.1	Haridusasutuste taristu viia kooskõlla nüüdisaegse õpikäsitusega, arvestades energiatõhususe ja tervisekaitse põhimõtetega.	VALD, RIIK, PROJEKTID
1.2.2	Koolide territooriumide kohandamine õuesõppe-, liikumis- ja sporditegevuseks.	VALD, PROJEKTID
1.2.3	Tõsta õpetajate võimekust erivajadust märgata ja pakkuda lastele ja noortele kvaliteetseid tugiteenuseid.	VALD, RIIK, PROJEKTID
1.2.4	Soodustada praktilist STEAM[3] - ainete ja loodushoiu õpet.	VALD, RIIK, PROJEKTID
1.2.5	Suurendada eri osaliste koostööd õpingute katkestamise ennetamisel ning haridustee katkestanute märkamisel ja toetamisel, luua	VALD, RIIK, PROJEKTID

[1] Eesmärgi saavutamiseks vajalikud tegevused.
[2] VALD- vallaeelarve, RIIK- riigieelarve, ERA- MTÜ, äriühing või üksikisikud, PROJEKTID- vallaeelarvest, riigieelarvest, EL eelarvest vms taotletava projektiraha abil ellu viidav tegevus.
[3] STEAM – kasutatav termin täppisteadustega seotud õppeainete kohta. Tuleneb inglisekeelsest lühendist .- STEAM: Science, Technology, Engineering, Arts, Math.

	täiendavaid meetmeid nii katkestamise ennetamiseks kui ka katkestanute, sh madala haridustasemega inimeste tagasitoomiseks formaalõppesse.	
1.2.6	Valla hariduskorralduse mudeli ja selle elluviimise rakenduskava koostamine.	VALD, PROJEKTID
1.2.7	Osaleda maakonna Hariduskobaras, mille eesmärgiks on arendada välja maakonna kõiki koole ja haridusjuhte ühendav terviklikult toimiv koostöö- ja arendusvõrgustik.	VALD, RIIK, PROJEKTID
1.2.8	Taebla kooli internaadi baasil multifunktsionaalse ja HEV õpilaste vajadusi arvestava õppekeskuse väljaarendamine ülevallaliseks kasutamiseks.	VALD, PROJEKTID
1.2.9	Õpilaskodude ja õpilaskorterite teenuste tagamine.	VALD, RIIK, PROJEKTID

E 1.3. Kõigile valla lastele on tagatud lasteaiakohad konkurentsivõimelise alusharidusega lasteaedades, kus on motiveeritud õpetajad ning vajalikud tugiteenused.

	Tegevussuunad	Rahastamine
1.3.1	Lasteaiahoonete ning nendega seotud taristu kaasajastamine.	VALD, PROJEKTID
1.3.2	Lasteaedade õuesõppe võimaluste loomine ning mänguväljakute uuendamine.	VALD, PROJEKTID
1.3.3	Lasteaiaõpetajate koolitamine erivajadustega laste toetamiseks.	VALD, RIIK, PROJEKTID
1.3.4	Lasteaiakohtade vajaduse prognoosimine ja rühmade arvu optimeerimine.	VALD, PROJEKTID

E 1.4. Lääne-Nigula lapsed osalevad aktiivselt huvihariduses ja huvitegevuses.

	Tegevussuunad	Rahastamine
1.4.1	Looduse, teaduse, tehnika, pärandkultuuri ja liikumisharrastuse teemadega seotud ringide valikute suurendamine, säilitades traditsioonidel tugineva ja eristuva suunitluse piirkondades.	VALD, PROJEKTID, ERA, RIIK
1.4.2	Huvikoolide vallas asuvate tegevuskohtade moodustamine või huvikoolide filiaalide avamine valla koolide juures.	VALD, PROJEKTID

E 1.5. Noorsootööteenus on üle kogu Lääne-Nigula valla noortele kättesaadav ja järjepidev, noortele on tagatud mitmekesised võimalused.

	Tegevussuunad	Rahastamine
1.5.1	Avatud noorsootöö teenuse kvaliteedi ühtlustamine.	VALD
1.5.2	Noortekeskuste info kaasajastamine ja noorteinfo jagamine valla koduleheküljel.	VALD
1.5.3	Noortekeskuste ruumid on vallas kaasajastatud, jätkusuutlikud ja multifunktsionaalselt kasutatavad.	VALD, PROJEKTID

E 1.6 Tagatud on iseseisev sotsiaalne toimetulek ja tõhus sotsiaalprobleemide ennetamine ning lahendamine.

	Tegevussuunad	Rahastamine
1.6.1	Koostöö Haapsalu linnaga sotsiaalteenuste tagamiseks.	VALD, PROJEKTID

1.6.2	Lapsevanemate vanemlike oskuste suurendamine ning vanema ja lapse suhete parandamine „ema-isa kooli“ käivitamine, vanemlusprogrammides osalemine.	VALD, PROJEKTID
1.6.3	Osalemine puuetega inimeste kodude kohandamisele suunatud projektides.	VALD, PROJEKTID
1.6.4	Erivajadustega inimeste tegevuskeskuse rajamine.	VALD, PROJEKTID
1.6.5	Sotsiaalhoolekande teenuste arendamine, uute teenuste loomine.	ERA, PROJEKTID
1.6.6	Sotsiaalhoolekande taristu arendamine, multifunktsionaalsete teenusmajade loomine.	VALD

E 1.7. Esmatasandi tervishoiuteenuste kättesaadavuse tagamine valla kõigis piirkondades, elanike terviseteadlikkuse tõus.

	Tegevussuunad	Rahastamine
1.7.1	Tervishoiuteenuste tagamine ja arendamine.	ERA, RIIK, VALD, PROJEKTID
1.7.2	Terviseteadlikkuse parandamine, tervislikku eluviisi toetavate sündmuste ja projektide korraldamine.	VALD, PROJEKTID
1.7.3	Osmussaare püsielanikele ning külastajatele tervishoiuteenuste kättesaadavuse parandamine.	ERA, RIIK, VALD, PROJEKTID

E 1.8. Lääne-Nigula on paljude spordi- ja liikumisharrastuste võimalustega tervist väärtustav omavalitsus.

	Tegevussuunad	Rahastamine
1.8.1	Ülevallaliste mängude korraldamine.	VALD, PROJEKTID
1.8.2	Sise- ja välisporditaristu rajamine ja arendamine valla piirkondade keskustes.	VALD, PROJEKTID
1.8.3	Liikumise ja –spordiharrastusega seotud teenuste arendamine.	VALD, ERA, PROJEKTID
1.8.4	Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse arendamine.	VALD, ERA, PROJEKTID

E 1.9. Vallas on mitmekesine kultuuri- ja seltsielu.

	Tegevussuunad	Rahastamine
1.9.1	Raamatukogude arendamine ühtses võrgustikus tegutsevate multifunktsionaalsete kogukonnakeskustena, sh kohaliku ja valla kultuuriloo kogujana, säilitajana ja eksponeerijana.	VALD, PROJEKTID
1.9.2	Eri piirkondade kultuuripärandi kogumine ja säilitamine, kultuuritraditsioonide ja traditsiooniliste ürituste jätkamine ja toetamine, iga piirkonna „oma näo“ leidmine ja hoidmine.	VALD, ERA, PROJEKTID
1.9.3	Kultuurivaldkonna taristu rajamine ja arendamine kultuuritegevuse viljelemiseks nii sise- kui ka välistingimustes.	VALD, ERA, PROJEKTID
1.9.4	Valla kultuuriasutustes sisuka tegevuse väljaarendamine.	VALD, ERA, PROJEKTID
1.9.5	Külaplatside väikeinventari hooldus, remont ja uuendamine.	ERA, PROJEKTID

E 1.10. Elukeskkond vallas on turvaline. Tagatud on avalik kord ja riskid maandatud.

	Tegevussuunad	Rahastamine
1.10.1	Erinevate hädaolukordade tarvis tegevusplaanide ettevalmistamine.	VALD, PROJEKTID, RIIK
1.10.2	Turvalisuse ja elanikkonnakaitse valdkonnas tegutsevate vabatahtlike organisatsioonide tegevuse toetamine.	VALD, ERA, RIIK, PROJEKTID
1.10.3	Naabrivalve piirkondade laiendamine ja arendamine.	VALD, ERA
1.10.4	Veevõtukohtade ja nende olukorra kaardistamine, nende rekonstrueerimine ja vajadusel uute rajamine.	VALD, ERA, PROJEKTID
1.10.5	Kaitseliidu, kodutütarde ja noorkotkaste ning vabatahtlike päästekomandode noorteringide noorsootöö tegevuse toetamine.	VALD, ERA, PROJEKTID
1.10.6	Turvakaamerate võrgu laiendamine avalikes kohtades korra tagamiseks.	VALD, ERA, PROJEKTID,
1.10.7	Piirkondades päästevõimekuse tõstmine ning toetamine.	VALD, RIIK, PROJEKTID
1.10.8	Kerksuskeskuste loomine ja arendamine osavaldades.	RIIK, VALD, ERA, PROJEKTID
1.10.9	Elutähtsa kriisivaru tagamine Osmussaarel.	ERA, RIIK, VALD, PROJEKTID

<u>Mõõdikud</u> - Eesmärk 1. Lääne-Nigula vald on atraktiivne elu- ja töökeskkond, luues eeldusi elanike arvu suurenemiseks.

Mõõdik	Baastase 2022	Sihtväärtus 2030
Elanike arv	7120	7300
Valla tase Minuomavalitsus (https://minuomavalitsus.fin.ee/) valdkondades		Kõigis valdkondades vähemalt 1 tase kõrgem baastasemest
haridus	Tase 3	Tase 6
liikuvus	Tase 5	Tase 6
sotsiaalne kaitse	Tase 3	Tase 5
kultuur, sport ja vaba aeg	Tase 3	Tase 4
tervis ja turvalisus	Tase 4	Tase 5
Lasteaiaõpetaja palk	1201	>pedagoogi miinimumpalk
Kooliõpetaja palk	1416	>5% vabariigi keskmisest

E 2. Ettevõtjasõbralik, kõrge tööhõive ja tasuvate töökohtadega omavalitsus

Soovitud seisund:
Lääne-Nigula vallas on kõrge ettevõtlusaktiivsus ning kõigil tootmisaladel tegutsevad motiveeritud ettevõtjad. Väike- ja mikroettevõtjate arv on kasvanud. Valla avalik haldus toetab igati ettevõtluse arengut. Valla puhke- ja turismimajanduse potentsiaal on ära kasutatud. Töökohtade arv vallas kasvab ja see loob eelduse elanike arvu stabiliseerumiseks ja kasvuks.

E 2.1. Lääne-Nigula vald toetab ettevõtluskeskkonna arengut, ettevõtete tulemist valda ning väärtustab tegutsevaid ettevõtjaid.

	Tegevussuunad	Rahastamine
2.1.1	Ettevõtjate ümarlaudade korraldamine, nende sisustamine ettevõtjatele kasulike koolituste või info jagamisega.	VALD
2.1.2	Ettevõtlusalade arendamine	VALD, ERA, PROJEKTID
2.1.3	Koostöö ettevõtjatega kõrg- või eriharidusega spetsialistidele uute töökohtade loomine ettevõtetes.	VALD, ERA, PROJEKTID

E 2.2. Lääne-Nigula vald on atraktiivne külastuskeskkond, kus toimub pidev turismi- ja puhkemajanduse alase tegevuse arendamine.

	Tegevussuunad	Rahastamine
2.2.1	Osalemine turismialastes organisatsioonides, koostöö ettevõtjate ja kolmanda sektoriga ühiste külastuskeskkondade arendamisel.	VALD, PROJEKTID, RIIK
2.2.2	Piirkondlikel eripäradel tugineva turismialaste kommunikatsiooni toetamine.	VALD, PROJEKTID
2.2.3	Vaimse kultuuripärandi tutvustamine ja kasutamine piirkonna turundamisel.	VALD, PROJEKTID, ERA
2.2.4	Valla omanduses oleva turismikeskkonda soodustava taristu arendamine.	ERA, VALD, PROJEKTID
2.2.5	Osmussaare külastuskeskkonna arendamine.	ERA, RIIK, VALD, PROJEKTID

E 2.3. Sadamad on tuntud nii turistide sihtkohana kui ka olulise ühendusteena piirkondade vahel ning olulised ettevõtluse ja turismi arendamise seisukohalt.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
2.3.1	Vallas kala- ja külastussadamate arendamine.	ERA, PROJEKTID, VALD
2.3.2	Väiksemate lautrikohtade võimaluste kaardistamine ja arendamine.	ERA, PROJEKTID, VALD

<u>Mõõdikud</u> – Eesmärk 2. Lääne-Nigula on ettevõtjasõbalik, kõrge tööhõive ja tasuvate töökohtadega omavalitsus.

Mõõdik	Baastase 2022	Sihtväärtus 2030

Tulumaksumaksjate osakaal valla elanikest	46,46%	47%
Keskmine sissetulek	Alla Eesti keskmise	Eesti keskmisega võrdne

E 3. Hästi toimivad ning vajadustele vastavad taristud

Soovitud seisund:

Valla taristute seisukord on paranenud. Olulise avaliku huviga teed on kaetud mustkattega. Ühistransport vastab valla elanike vajadustele. Asulate elanikele on tagatud kvaliteetne joogivesi ja reovesi on nõuetekohaselt puhastatud. Panustatakse hajaasustuses olevate elamute juurdepääsuteede, veevärgi ja kiire interneti arengusse. Vallas on tagatud kaasaegne energiat säästev tänavavalgustus ning jäätmekäitlus. Lääne-Nigula vald on heakorrastatud ning korteriühistud toimivad. Inimesed kasutavad oma kinnisvaral sõltumatuse tagamiseks ja säästmiseks taastuvenergia lahendusi. Tänu kaasaegsele taristule on stabiliseerunud ja hakanud kasvama valla elanike arv.

E 3.1. Teed vallas on turvalised ning kvaliteetsed, kruuskattega teed on muudetud tolmuvabaks.

	Tegevussuunad	Rahastamine
3.1.1	Teede säilivust parandavad teehooldustööd	VALD, PROJEKTID
3.1.2	Kruuskattega teede järkjärguline mustkatte alla viimine.	VALD, PROJEKTID
3.1.3	Teehoiukava koostamine ja uuendamine.	VALD
3.1.4	Koostöös Transpordiametiga valla teede ja parklate korrastamine.	VALD, RIIK
3.1.5	Linnamäe teeninduskeskuse parkla väljaehitamine.	VALD, PROJEKTID
3.1.6	Valla kergliiklusteede võrgu korrastamine ja laiendamine.	RIIK, VALD, PROJEKTID
3.1.7	Liikluse rahustamiseks ja turvalisuse tõstmiseks vajalike rajatiste ehitamine elurajoonidesse ja kooliteele.	RIIK, VALD, PROJEKTID
3.1.8	Valla asulate liikluskorralduskavade koostamine koostöös TLÜ Haapsalu Kolledžiga.	VALD, RIIK, PROJEKTID
3.1.9	Koostöö Haapsalu linna ja riigiasutustega Noarootsi püsiühenduse rajamise ettevalmistustööde tegemiseks.	VALD, RIIK, PROJEKTID
3.1.10	Kaitseväe Piirsalu baasini viiva Baasi tee üleandmine riigi omandisse.	VALD, RIIK
3.1.11	Koostöös RMKga Osmussaare teede remontimine.	RIIK, VALD, PROJEKTID

E 3.2. Ühistranspordi võrk on kättesaadav, mugav ja turvaline kõikides valla piirkondades.

	Tegevussuunad	Rahastamine
3.2.1	Paindliku õpilastranspordi nõuetekohane korraldamine, lähtudes eesmärgist et õpilastransport ei dubleeriks ühistransporti.	VALD, RIIK
3.2.2	Bussiootekodade renoveerimine või väljavahetamine.	VALD, RIIK, PROJEKTID
3.2.3	Raudtee väljaehitamise korral ettevalmistuste tegemine „Pargi ja Reisi“ parklate ehituseks Taebla, Palivere ja Risti jaamades.	RIIK, VALD PROJEKTID

E 3.3. Vallas on kaasaegne vee- ja kanalisatsiooniteenus.

	Tegevussuunad	Rahastamine
3.3.1	Lääne-Nigula vallas ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamine.	VALD

E 3.4. Tagatud on energiasäästlik ja tarbijale võimalikult soodne soojatootmine.

	Tegevussuunad	Rahastamine
3.4.1	Valla omandis olevatele katlamajade haldamise üleandmine OÜ-le Lääne-Nigula Varahaldus.	VALD

E 3.5. Tänavavalgustuse võrk on kaasajastatud ning kasutusele on võetud energiasäästlikud lahendused.

	Tegevussuunad	Rahastamine
3.5.1	Tänavavalgustuse laiendamine ning olemasoleva rekonstrueerimine.	VALD, PROJEKTID

E 3.6. Valla kõrge miljööväärtus, heakorrastatud ja kasutatavad pargid ja haljasalad, kaunimate kodude tunnustamine, lagunevate hoonete likvideerimine.

	Tegevussuunad	Rahastamine
3.6.1	Avalike alade niitmine, väikevormide paigaldamine ja hooldamine elukeskkonna visuaalse heaolu arendamiseks..	VALD
3.6.2	Rulaparkide ehitus ja hooldus suuremates piirkonna keskustes.	VALD, PROJEKTID
3.6.3	„Kolemajade“ kaardistamine, omanike väljaselgitamine, lahenduste leidmine, vajadusel valla omandisse saamine ning erinevate projektmeetmete abil lammutamine.	VALD, PROJEKTID, ERA
3.6.4	Kultuuri- ja spordisündmuste läbiviimiseks osavaldades taristu loomine parkides ja haljasaladel.	VALD, PROJEKTID
3.6.5	Avalike ujumiskohtade arendamine ning korrastamine.	VALD, PROJEKTID
3.6.6	Kalmistute inventariseerimine ja korrashoid.	VALD, PROJEKTID, ERA

E 3.7. Mõtestatud eluasemepoliitika elluviimine koostöös korteriühistute ja majaomanikega.

	Tegevussuunad	Rahastamine
3.7.1	Koostöö ettevõtjatega üürimajade rajamisel.	VALD, RIIK, PROJEKTID, ERA

E 3.8. Lääne-Nigula vallas on keskkonnasõbralik elukeskkond.

	Tegevussuunad	Rahastamine
3.8.1	Sorteeritud jäätmete äraandmise võimaluste parandamine, ohtlike jäätmete kogumisringide korraldamine. Jäätmeteadlikkusele suunatud tegevuste ja teavituste korraldamine.	VALD, ERA, PROJEKTID
3.8.2	Koostöös Keskkonnaministeeriumiga veevarustuse ja kanaliseerimise probleemide lahendamine vallas.	VALD, ERA, PROJEKTID
3.8.3	Halvas seisukorras veekogude keskkonnaseisundi parandamine.	RIIK, PROJEKTID
3.8.4	Koostöös Keskkonnaametiga Osmussaare keskkonnakaitseliste piirangute läbivaatamine ja kohendamine lähtudes püsiasutustuse säilitamise vajadusest saarel.	RIIK, VALD, PROJEKTID
3.8.5	Osmussaare jäätmeprobleemide lahendamine maakonna jäätmekava koosseisus ja koostöös RMKga. Olmeprügi ja pakendite loovutamise võimaluse tagamine Dirhamis.	RIIK, VALD

E 3.9. Tagatud on vallale kuuluva vara tõhus haldamine ja avalike hoonete energiasääst.

	Tegevussuunad	Rahastamine
3.9.1	Avalike hoonete energiakasutuse pidev jälgimine ja info arvesse võtmine järgmiste investeeringute planeerimisel.	VALD
3.9.2	Vallale kuuluvate hoonete ning nendega seotud taristu korrashoid ja uuendamine.	VALD
3.9.3	AS Lääne-Nigula Varahalduse rakendamine vallale kuuluva kinnisvara majandamise korraldajana.	VALD

Mõõdikud - Eesmärk 3. Lääne-Nigula vald on hästi toimiva ning vajadustele vastava taristuga omavalitsus.

Mõõdik	Baastase 2022	Sihtväärtus 2030
Mustkattega teede osakaal valla teedest	~21%	~25%
Valla tase Minuomavalitsus (https://minuomavalitsus.fin.ee/) valdkonnas „Planeerimine, ehitus ja energeetika“.	Tase 5	Tase 6

E 4. Avatud, innovaatiline ja kogukonda kaasav juhtimine

Soovitud seisund:

Valla otsustusprotsess on läbipaistev, avalikkusel on ligipääs kohaliku võimu tegevust puudutavale teabele. Valla juhtimine on strateegiline, avatud ning innovaatiline.

Elanike, kogukondade ja ettevõtjatega ollakse dialoogis, nad on partneriks ja neil on võimalus osaleda neid puudutavate otsuste ettevalmistamisel.

Strateegiliste tegevuste ja investeeringute kavandamine toimub keskselt, kohapealsete küsimuste arutamine ja lahenduste leidmine võimalikult „rohujuure“ tasandil - iga kogukond on omanäoline ja väärib eraldi lähenemist.

Valla juhtimises ja vallavara halduses kasutatakse kaasaegseid lahendusi, IKT taristu on standardiseeritud, jätkusuutlik ja turvaline. Kodanikule osutatavate e-teenuste osakaalu on suurendatud.

E 4.1. Vallajuhtimine on efektiivne, kaasav ja innovaatiline ning toimub pidev organisatsiooni arendamine. Kogukonnad on tegusad ja kaasatud. Vald on piirkondliku koostöö eestvedaja, aktiivne partner maakondlikes, üleriigilistes ja rahvusvahelistes projektides.

	Tegevussuunad	Rahastamine
4.1.1	Vallajuhtimise arendamine võrgustikupõhiselt, osavallakogude kaasamine kohaliku elu küsimuste lahendamisse ning otsustusprotsessi.	VALD
4.1.2	Ühtse andmekaitsepoliitika rakendamine.	VALD, PROJEKTID
4.1.3	Ametnikkonna professionaalsuse ning erialase ettevalmistuse tagamine, pidev ja eesmärgipärane koolitamine.	VALD
4.1.4	Valla ja selle asutuste veebilehed on kaasaegsed, uuendatud ja kasutajasõbralikud, valla sotsiaalmeedia kontodel jagatakse vallaga seotud asjakohast infot.	VALD

4.1.5	Püsiva koostöö loomine Osmussaare kogukonna, riiklike ametkondadega ja erinevate koostöövõrgustikega Osmussaare arendamiseks.	ERA, RIIK, VALD, PROJEKTID

Mõõdikud – Eesmärk 4. Avatud, innovaatiline ja kogukonda kaasav juhtimine.

Mõõdik	Baastase 2022	Sihtväärtus 2030
Valla tase Minuomavalitsus (https://minuomavalitsus.fin.ee/) "Üldjuhtimine valitsemine" valdkonnas	Tase 2	Tase 3
Valla tase Minuomavalitsus (https://minuomavalitsus.fin.ee/) "Avatud valitsemine" valdkonnas	Tase 3	Tase 4

5. Arengukava elluviimisega seotud riskid

Lääne-Nigula valla arengukavas seatud eesmärkide ja ülesannete täitmise saavutamisel saab välja tuua järgmised olulised riskid ning võimalused nende maandamiseks:

R1. Majandusolude halvenemine ja eelarveliste vahendite nappus arengukavas kavandatu elluviimiseks, projektidega loodetud välisrahastus ei kata vajadust.

Võimalikud lahendid riskide maandamiseks:

- Jõupingutused eelarvetulude laekumise suurendamiseks (rahvastikuregistri korrastamine, munitsipaalasutuste parem majandamine, osutatavate teenuste hindade korrigeerimine, erasektori kaasamine, valla aktiivne turundamine uute elanike sisserändeks jms).
- Konservatiivne eelarvepoliitika, püsikulude kontrolli all hoidmine, majandusolude halvenemisest tingitud inflatsiooniga arvestamine ja vallavara heaperemehelik kasutamine (energia kokkuhoid, vahendite sihtotstarbeline kasutamine jms).
- Kompetentsi kasvatamine projektide koostamiseks, soovide põhjendatuse ja nende kaalutluse suurendamine, lobitöö rahastajate ringis.
- Koostöö naaberomavalitsustega ühtse teenuspiirkonna moodustamiseks ja teenuste osutamise mastaabisäästu saavutamine (üld- ja huviharidus, ühistransport, ühishanked jt).

R2. Poliitiline ebastabiilsus ja järjekindla pühendumuse puudumine otsustes, valla maine langus.

Võimalikud lahendid riskide maandamiseks:

- Vallavolikogu ja -valitsuse, osavallakogude järjekindel avalikest huvidest kantud valla kestlikkust suurendav tegevus, investeeringute tagamine kokkulepitud tegevustesse.
- Poliitikute ja ametnike aus ja avalik arutelu valla arengust, kõigi valla käekäigust huvitatute kaasamine otsustusprotsessi.
- Teadmistepõhisus ja analüütiliste oskuste arendamine, volikogu liikmete ja ametnike kompetentsi suurendamine ja asjatundjate kaasamine.
- Valla mainekujundusega teadlik tegelemine, positiivse kuvandi levitamine ja valla aktiivne esitlemine elu- ja töökohana- ning külastuse sihtkohana erinevatel kohtumistel, seminaridel, konverentsidel jms.

R3. Elanike majandusliku olukorra halvenemine, oodatust suuremad kulud sotsiaalkaitsele.

Võimalikud lahendid riskide maandamiseks:

- Valla ettevõtluspoliitika teostamine, mis on suunatud töökohtade loomisele, uutele investeeringutele, töötute abistamisele ja arengualade tulemuslikule kasutuselevõtmisele.
- Sihtrühmadele suunatud ennetava tegevuse ja kompleksse vajadusepõhise teenuste osutamise rakendamine, abivajajate julgustamine sotsiaalvõrgustikku pöördumisel, konkreetsete toetuste/teenuste tagamine sihtrühmadele.
- Valmisoleku suurendamine kriisidega toimetulekuks, vabatahtlike kaasamine ja ligimese hoolivusele suunatud tegevuste võimestamine läbi koostöö eri osapooltega (vallavalitsus, mittetulundussektor, religiooniasutused, sotsiaalsed ettevõtjad jne).
- Abivajajate psühholoogiline, pereelu, toimetuleku, tööõiguse ja ettevõtlusega alustamise alane nõustamine ja koolitamine.
- Vabaühenduste arengu toetamine ja kogukonnateenuste osutamise delegeerimine kohtadele.

R4. Valla keskkonnaseisundi ja miljööväärtuse halvenemine, külastajate arvukuse langus ja vähene huvi turismi- ning puhkemajanduse teenuste tarbimiseks.

Võimalikud lahendid riskide maandamiseks:

- Inimeste keskkonnateadliku käitumise propageerimine, külastajate liikumise organiseeritud korraldamine ja selleks vajaliku taristu rajamine.
- Planeerimisalase tegevuse tõhustamine, ehitusjärelevalve ja heakorranõuete rakendamine, elanike ja ettevõtete initsiatiivide toetamine heakorra, valla miljööväärtuse ja keskkonnaalase teabe alal.
- Keskkonnaseire ja keskkonna-alase järelevalve, keskkonnaohtude kaardistamine ja kriisireguleerimisplaani koostamine, õppuste läbiviimine elanike tervise ja vara kaitsmiseks.
- Valla külastusobjektide viidastamine ja nende varustamine teabega, osalemine riiklikes ning rahvusvahelistes keskkonnaprojektides.

R5. Vähene koostöö poliitikute, keskvalitsuse ja naaberomavalitsustega, tagasihoidlik võimekus vallaelu protsesse ja teenuste osutamist ohjata.

Võimalikud lahendid riskide maandamiseks:

- Regulaarsed kohtumised parlamendisaadikute, ministeeriumite ja naaberomavalitsuste juhtidega, arengusihtide selge sõnastamine ja lahendusteks koostöö kandepinna teadlik laiendamine.
- Valla hallatavate asutuste töö tõhustamine, teenuste osutamise optimeerimine ja uudsete lahenduste kasutuselevõtt (teenuste miinimumnõuete kehtestamine, e-teenuse osutamine, sotsiaalmeedia kasutamine jms).
- Rahvusvahelise koostöö laiendamine, aktiivne osalemine piirkondlikes projektides ja investeeringutaotluste tegemises.

Riskide maandamine on osa valla juhtimisest ja neid võetakse arvesse valla igapäevases juhtimises ja arengukava elluviimisel ning seire läbiviimisel.

6. Arengukava seire ja muutmine

Lääne-Nigula valla arengukava seire toimub kord aastas. Selle käigus koostatakse valla allüksuste poolt ülevaade arengukava täitmise käigust, ajakohastatakse valda iseloomustav statistiline materjal, täpsustatakse lahendamist vajavad probleemid ja tegevused. Olulisel kohal on tegevuskava ja investeeringute tabelite läbiarutamine ning nende ajakohastamine nelja aasta perspektiivis koos valla eelarveliste vahendite kasutamise läbiarutamisega. Arengukava on aluseks kohaliku omavalitsuse üksuse eelarve koostamisel, kohustuste võtmisel, varaga tehingute tegemisel, investeeringute kavandamisel ning investeeringuteks toetuse taotlemisel. Arengukava peab arvestama valla üldplaneeringut.

Arengukava tegevuste täitmist mõõdetakse valgusfoori meetodil:

- **PUNANE** – tegevust pole alustatud. Tegevuse suhtes pole midagi toimunud, puuduvad konkreetsed vastutajad, tähtajad ja ressursid.
- **KOLLANE** – määratud lõpptähtajaga tegevus on täitmisel ning senine elluviimine on toimunud plaanipäraselt. Määratud on vastutaja ja konkreetne tähtaeg.
- **ROHELINE** – tegevus on teostatud.

Lääne-Nigula valla arengukava menetletakse vastavalt valla arengukava ja eelarvestrateegia koostamise, menetlemise ja muutmise korrale.

7. Investeeringute kava

Investeeringute kava esitatakse Lääne-Nigula valla eelarvestrateegia koosseisus.

8. Lisad

Lisa 1: Valla rahvastiku ja koolikohtade vajaduse prognoos

Lisa 2: Tegevussuundade raames arendatavad taristuobjektid

Lisa 3: Tegevussuundade raames arendatavad või planeeritavad mitteehituslikud tegevused